

ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΓΚΕΪΓΕΡΣΤΑΜ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

11.—

Σώπασε μιὰ στιγμή και τὰ μάτια της γεμίσανε δάκρυα. Ἐπειτα ξακολούθησε κ' ἡ φωνή της εἶτανε ξανανιωμένη.

— Ὑστερα ἦρθε ὁ μικρὸς Σδέν, Γιώργο, κι ἀλλάξαν ἔλα. Θυμάσαι πὼς σοὺ τὸ εἶπα τότε; Πίστευα τότε πὼς μοὺ τὸν ἔστειλε ὁ θεὸς γιὰ νὰ μὲ κρατήσει στὴ ζωὴ κ' ἔτσι νὰ μπορέσω νὰ σὲ κάμω εὐτυχισμένον, καθὼς τὸ πιθυμοῦσα και παρακαλοῦσα κάθε βράδι τὸ θεὸ γι' αὐτό. Πίστευα σάθερα πὼς ὁ θεὸς μὲ ἄκουσε και μιλοῦσα γι' αὐτὸ μὲ τὸ μικρὸ Σδέν ὅταν εἶμαστε μόνοι και δὲν μπορούσε νὰκούση κανεὶς τὰ λόγια μας. Μὰ τώρα, Γιώργο, τώρα αὐτὸς μ' ἀφίνει. Τώρα γνωρίζω πὼς ἔλα τᾶλλα, ἔλα ἐκεῖνα πού δὲν τὰ ἤξερες ὡς τώρα, θὰ ξαναγυρίσουνε και τώρα θέλω μόνο νὰ μοὺ συχωρέσης ὅλον τὸν πόνο πού σοὺ προξενῶ. Ὁμως δὲν πρέπει νὰ μὲ παρακαλέσης νὰ μείνω. Πηγαίνω και γὼ ἐκεῖ πού πηγαίνει ὁ Σδέν.

Ἔστεκε μπρὸς μου και μοὺ φάνηκε τὴ στιγμή αὐτὴ μεγαλύτερη παρότι εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Εἶμωνα σὲ τόσο βαθμὸ ἀπροσεξίματος νὰκούσω ἐκεῖνα πού εἶπε, ὥστε μοὺ φάνηκε σὰ νὰ διηγήθηκε ἕνα ἀνησυχαστικὸ ὄνειρο, πού δὲν μπορούσα νὰ τὸ μεταμορφώσω σὲ πραγματικότητα. Μὰ αἰστανόμωνα κιόλα πὼς ἐνῶ μοὺ ἔδινε τὸν μεγαλύτερον πόνο, μοὺ ξεσκέπαζε και τὴ μεγαλύτερη ἀγάπη, κ' ἤθελα νὰπλώσω πρὸς αὐτὴ τὰ χέρια γιὰ νὰ μὴ μοὺ ἀρπαχτῆ τὴν ἴδια στιγμή πού ἔγινε ὀλότελα δική μου.

— Δὲν μπορῶ νὰ τὸ ὑποφέρω αὐτό, φώναξα σχεδόν. Δὲν μπορῶ νὰ τὸ ὑποφέρω. Νὰ χάσω και σὲ και κείνον. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ θέλῃς.

Σηκώθηκε ἄφωνα και στάθηκε μπροστὰ σὰ μιὰ Νιόδη, πού ἀπλώνει τὰ χέρια νὰγκαλιάσει τὰ παιδιὰ της, πού χτυπιούνται ἀπὸ τὰ βέλη τῶν θεῶν ἀκόμα και μὲς τὴν ἀγκαλιά της.

— Ἀφῆσέ με νὰ πάρω μαζί τὸ Σδέν, εἶπε. Θὰ πεθάνῃ πού θὰ πεθάνῃ. Θὰ τὸν πάρω κάτω στὸ ἀκρογιαλὶ ἀπόψε τὸ βράδι, ὅταν θὰ κοιμούνται ὅλοι. Εἶναι μιὰ μικρὴ πάλῃ. Κ' ἔτσι δὲ θὰ σὲ βασανίζω πιά ὅπως τὸ ἔκαμα ἕως τώρα.

Μπήκα μπροστὰ της και μὲ ὅση δύναμη εἶχανε τὰ χέρια μου τὴν κάθησα μὲ βίχ στὸν καναπέ.

— Περίμενε, εἶπα, περίμενε! Δὲν τὸ ξέρεις και σὺ τί κάνεις.

Μὰ ἐκεῖγγ μοὺ ἀπάντησε μονάχα :

— Θὰ εἶναι δυστυχία και τῶν δύο μας, ἂν μ' ἐμποδίσῃς. Μὴ μοὺ παραπονεθῆς ἔπειτα γιὰ ὅ,τι γίνῃ.

Στηφογυρνοῦσε τὸ κορμὶ μὲ πόνο ἐκεῖ πού τὴν

κρατοῦσα κ' ἔπειτα ἀπὸ μιὰ στιγμή ἔπεσε σ' μιὰ μακρὴ λιποθυμία. Τὴν ξάπλωσα στὸν καναπέ κι ἔλα ὅσα εἶπε μοὺ φαινότανε σὰν ὄνειρο παράλογο. Ἔστεκα ὦρα ἐκεῖ και τὴν κοίταζα, ὅσο πού ἄκουσα πὼς ἡ ἀναπνοή της ἔγινε κανονικὴ και βεβαιώθηκα πὼς κοιμάται. Τότε τῆς ἔβαλα ἕνα μαξιλάρι κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι και τὴ σκέπασα.

Τρέμοντας ἀπὸ τὸ ψυχικὸ συγκλόνισμα πήγα στὴν κάμαρα, ὅπου εἶταν ὁ Σδέν. Τὸ δεξί του μάτι εἶτανε σῶημένο και τὸ ἀριστερὸ εἶχε γίνεο τόσο παράξενα καθαρὸ και μεγάλο. Ἔσκυφα ἀπάνω του, πήρα τὸ μικρὸ ἄθῶο του χέρι και τὸ ἔφερα στὰ χεῖλη.

« Ἀγαπημένο παιδί », συλλογίστηκα. « Ἐμεῖς οἱ δύο δὲν μπορούμε νὰ βοηθήσουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. »

18

Φέραμε τὸ κρεβάτι τοῦ Σδέν στὴν κάμαρα μὲ τὴ βεράντα γιὰ νὰ μπορῆ νὰκούῃ ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τὰ πουλιὰ πού κελαδοῦσαν και τοὺς ἀνέμους πού σφυρίζανε. Ἐκεῖ εἶταν ξαπλωμένος στὸ λευκὸ κρεββατάκι του κι ὅταν σήκωνε τὰ μάτια, τὸ ἔκανε περιμένοντας νὰ τὸν φιλήσουν ἢ κινῶσε ἡσυχὰ τὰ μικρὰ ἀδυνατισμένα χέρια και τότε σκύδαμε ἀπάνω του γιὰτι ξέραμε πὼς ἤθελε νὰ μᾶς χαδέψῃ.

Ὁ Σδάντε περπατοῦσε στὰ δάχτυλα μέσα στὴν κάμαρα τοῦ ἀρρώστου κ' ἡ καρδιά του εἶταν γεμάτη ἀπὸ τὸ ἀφάνταστο : πὼς θὰ πέθαινε ὁ μικρὸς ἀδερφός. Ἔστεκε ἀκίνητος πολλὴ ὦρα και τὸν κοίταζε ἢ ἔσκυβε και τοῦ φιλοῦσε τὸ μάγουλο. Κι ὅταν ἡ μαμὰ συνήρθε ἀπὸ τὴ λιποθυμία της και μπήκε μέσα, πήγε και τῆς ἀγκάλιασε τὸ λαιμὸ μὲ τὰ δύο του χέρια.

Ποτὲ δὲ θὰ λησμονήσω μὲ τί βλέμμα ἄρρητης ἀπελπισίας ἀγκάλιασε και κείνη τὸ παιδί και τὸ κοίταζε στὰ μάτια.

— Τηλεγράφησες τοῦ Ὀύλοφ; μοὺ εἶπε.

Τῆς εἶπα ναί μὲ τὸ νέμα και τὴν εἶδα πὼς ἔσκυψε πάλι στὸ Σδάντε και τὸν ἔσφιξε στὸ στήθος της. Σπρωγμένος ἀπὸ ἕνα ξαφνικὸ ἐνστικτο, σηκώθηκα και βγήκα ὀξω κι ἄφησα τὴ γυναίκα μου μόνῃ μὲ τὸ γερό παιδί της και μὲ τὸ ἐτοιμαθάνατο. Ὅταν ἔφτασα στὴν πόρτα κ' ἔστριψα τὸ κεφάλι, εἶδα τὴ γυναίκα μου νὰ φέρνῃ τὸ Σδάντε στὸ κρεβάτι τοῦ Σδέν. Κάθησε στὸ ἕνα πλευρὸ κ' ἔβαλε τὸ Σδάντε νὰ καθῆσθαι στὸ ἄλλο. Ἐπειτα ἔσκυψε στὸ Σδέν. Ὅλην τὴν ὦρα ὅμως κρατοῦσε τὸ χέρι τοῦ Σδάντε κ' εἶδα πὼς χάδευε και τὰ δύο παιδιὰ, χωρὶς διάκριση.

“Όταν τέλος βγήκε έξω ο Σδάντε, πήγα μέσα και κάθησα στη θέση του, αντίκρυ στη γυναίκα μου. Μοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι τῆς ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἐτοιμοθάνατο παιδί κ’ εἶπε :

— Δὲν τὸ ξέρω ἂν θὰ εἶναι γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακὸ, ἔμως θὰ μείνω μαζί σου. Γιατί τώρα πιστεύω πὼς ἔτσι τὸ θέλει ὁ θεός.

Κ’ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ στιγμή πρόστεσε :

— Κι ὁ Σδὲν τὸ θέλει. Μίλησα μαζί του.

Χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ τῆς ἀπαντήσω, ἔσκυφα και τῆς φίλησα τὸ χέρι. Καὶ τῆ στιγμή αὐτὴ δὲ γνώριζε κανεὶς μας τί εἶταν εὐτυχία και τί δυστυχία.

19

Μάταια γυρεύω νὰ χωρίσω τίς μέρες ποῦ ἀκολουθῆσαν. Ναι, θὰ μοῦ εἶταν κίβλας ἀδύνατο νὰ πῶ πόσες εἶταν. Ἡ νύχτα ἐγινε μέρα κ’ ἡ μέρα νύχτα κ’ ἡ ζωὴ μας εἶχε ἓνα σημεῖο μόνο, ποῦ γύρω του τριγύριζε : τῆ μικρὴ κάμαρα, ὅπου εἶτανε ξαπλωμένοι και πάλευε μετὸ θάνατο ὁ μικρός μας Σδὲν, ἡ κάμαρα μετὴ βεράντα, τῆ σκεπασμένη ἀπὸ τὸ ἀγιόκλημα, ποῦ γέμιζε τὸν ἀέρα μετὴ μυρουδιά του.

Ἐδῶ περπατούσαμε, ἐδῶ καθόμαστε πλάι πλάι, κραιμόμαστε, τρώγαμε, ἀγρυπνούσαμε. Ἐδῶ κατασταλάξαμε σ’ ἓναν ἐξαντλητικὸ πόνο ὅλα ὅσα ζήσαμε κι ὀνειρευτήκαμε μαζί. Ἐδῶ βούλωσε ἡ γυναίκα μου τὸ μπουκαλάκι μετὸ μύσσο ὅταν ἐσῆσε πιά ἡ τελευταία ἐλπίδα. Αὐτὴ, ποῦ ἤθελε νὰ πεθάνη μαζί του, παραμέρισε τὸ τελευταῖο διαγεργικὸ γιὰ νὰ μὴν μπορῆ νὰ κατηγορῆ ἔπειτα τὸν ἑαυτὸ τῆς πὼς τάραξε τίς τελευταῖες ὥρες τοῦ μικροῦ, μόνο γιὰ νὰ ἔχη ἐκείνη τῆ χαρὰ νὰ βλέπῃ νὰ μᾶς λάμπῃ τὸ μεγάλο μάτι του.

Γιατί τὸ δεξιὸ του μάτι εἶτανε ὀδησμένο πιά. Τὸ βλέφαρο εἶταν κλεισμένο ἀπάνω του. σὰ νὰ εἶτανε πιά νεκρὸ τὸ μισὸ κορμί του, ὅταν ἔμως ἀνοίγε τὸ ἀριστερὸ βλέφαρο, ἔλαμπε τὸ μάτι τόσο μεγαλῆτερο. Ἐἴτανε τόσο σοβαρὸ και μεγάλο, σὰ νὰ κοίταζε πιά σ’ ἓναν κόσμο, ὅπου ὁ πατέρας κ’ ἡ μητέρα του δὲν μπορούσαν νὰ κοιτάξουν ἀκόμα κι ὅπου ἔμεις δὲν εἶτανε δυνατὸ νὰ μποῦμε, πρὶν πέσῃ τὸ τελευταῖο παραπέτασμα και τὸν ἀκολουθήσουμε στὸ δρόμο, ὅπου ἴχονε οἱ καμπάνες τοῦ θανάτου κι ὅπου ὀφείλει νὰ βιάσῃ ὅποιος τίς ἀκούει, ὅσοι και νὰ εἶναι οἱ θεομοί, ποῦ τὸν κρατοῦνε στῆ γῆς.

Ἐδῶ καθόμαστε ὅταν ἔλαμπε ὁ ἥλιος, ὅταν ἡ βροχὴ ἐπεφτε ὄξω κι ὅταν ἡ νυχτερινὴ λάμπα ἔρριχνε τὸ θαμπό, τρεμουλιαστὸ τῆς φῶς ἀπάνω στὸ λευκὸ κρεβάτι και στὸ Σδὲν τὸν ἴδιον, ἐκείνον ποῦ ζητούσανε τὰ μάτια μας, ἐκείνον ποῦ εἶχανε θέμα οἱ ἄφωνες ὀμιλίες μας και ποῦ τέλος τοῦ εὐχόμαστε νὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὸ μαρτύριό του ! Ἦσυχος, ὅπως ἔζησε, ἔμενε ξαπλωμένος στὸ τελευταῖο κρεβάτι του κι ὅταν ἡ γυ-

ναίκα μου ἔσκυβε ἀπάνω του, σάλεινε τὰ κουρασμένα χεῖλη του και τῆ φιλοῦσε.

— Χάδεψε τὸν μπαμπά, Σδὲν, τοῦ ἔλεγε ἡ μαμά.

Ἐὸ μπαμπὰς εἶνα : δῶ.

Τότε γύριζε τὸ μεγάλο κουρασμένο μάτι του σὲ μένα κ’ ἔθαζε τὸ λιγνὸ, λευκὸ του χέρι στὸ μάγουλό μου, σὰ νὰ ἔκανε τὸ κίνημα στὸν ὕπνο μόνο.

Ἐτσι καθόμαστε τὴν τελευταία νύχτα και σιμότερα δὲν καθήσανε ποτὲ ἄνθρωποι. Κρατοῦσε ὁ ἓνας τὸ χέρι τοῦ ἄλλουνοῦ ἀπάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ παιδιοῦ κ’ ἓνα ἀλαφρὸ σφίξιμο φρόντιζε νὰ μὴν ἀφίνη νὰ πηγαίνῃ χαμένη καμιά κίνηση τοῦ προσώπου του, ἔμα γύριζε και μᾶς ζητούσε μετὸ ἓνα, μετὸ μόνο, μεγάλο μάτι του. «Εἶδες ;» «Εἶδες ;» λέγαμε ἀναμεταξὺ μας. Κ’ ἐνῶ μαζεύαμε ἀπληστοὶ τὸ θησαυρὸ αὐτὸ ἀπὸ τίς ἀνάμνησες, ποῦ μέλλανε νὰ εἶναι τὸ μόνο ποῦ μᾶς ἔμενε, περάσανε οἱ ἀργές ὥρες τῆς νύχτας και τὸ ροδοχάραμα ἀπλώθηκε ἀπάνω ἀπὸ τὸν κόλπο, ἀπάνω ἀπὸ τίς βελανιδιές κι ἀπάνω ἀπὸ ἔλον τὸν παλιὸν κήπο μπρὸς στὰ παράθυρά μας.

Σὰ νὰ θέλαμε νὰφίσησουμε λεύτερον τὸ δρόμο στὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ ἀδερφοῦ νάνεθῃ ἐκεῖ, ὅπου δὲν μπορούσαμε νὰ τὴν ἀκολουθήσουμε, ἀνοίξαμε τίς πόρτες πρὸς τῆ βεράντα κι ὁ δροσερὸς πρωϊνὸς ἀέρας χύθηκε μέσα. Εἶχε βρέξει τῆ νύχτα και μὲς ἀπὸ τὰ σκορπισμένα σύννεφα ἔλαμπε ὁ ἥλιος ὄξω ἐνῶ ἡ ὀμίχλη ἀργοσάλεινε ἀκόμα ἀπάνω στὰ νερά τοῦ κόλπου. Ὁ ἥλιος ἀνέβαινε πάντα και στῆ λάμψη, ποῦ σκορπούσε, ἀρχίτανε νὰ κελαδοῦνε τὰ πουλιά. Καὶ τὸ μεγαλόπρεπο ζῦπνημα τῆς φύσης μᾶς συγκίνησε τόσο, ποῦ ἔπρεπε νὰ βιάζουμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ σιωποῦμε γιὰ νὰ μὴν ταραξοῦμε τὸ μικρὸν, ποῦ κραιμότανε.

— Βλέπεις, εἶπε ἡ Ἐλσα, βλέπεις ; Τόσο ὀραία ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄξω τὴν ὥρα ποῦ πεθαίνει.

Μὰ ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου ἀργούσε ἀκόμα. ὁ μικρός ἔκκολλοῦσε νάνασκήνῃ ἀκόμα ἦσυχος και κανονικά κι ἀρχίσαμε νὰ κουραζόμαστε. Πῆρα μετὴ τῆ ρία τῆ γυναίκα μου και τὴν ἔθαλα νὰ ἴσυχάσῃ στὸν καναπέ κοντὰ στὸ κρεβάτι τοῦ παιδιοῦ. Ἐκεῖ ἀποκοιμήθηκε μετὸ χέρι στὸ κρεβάτι του κ’ ἐνῶ ὁ πρωϊνὸς ἥλιος ἀνέβαινε ὀλοένα, ἀγρυπνοῦσα μόνος κι ἀκούγα τῆ βραειά τῆς ἀναπνοῆς. Μέσα μου εἶχανε ἴσυχάσει ὅλα και παρακκοῦσα νὰ δοθῆ ἓνα τέλος στὸ μαρτύριο ὅλων μας. Κάθησα ἐκεῖ ὅσο ποῦ σηκώθηκε ἡ γυναίκα μου ἀπὸ τὸ ἀποκοιμισμά τῆς. Τότε ἀλλάξαμε θέση κι ἀπακαμωμένος ἀποκοιμήθηκα και γὼ μετὸ χέρι στὸ ἴδιο μέρος, ὅπου ἀκκοιμοῦσε πρὶν ἡ Ἐλσα τὸ δικό τῆς.

Ἐτσι περάσανε δυοτρεῖς ὥρες κι ὁ ἥλιος ἀνέβαινε πάντα ψηλότερα στὸν καλοκαιρινὸ οὐρανὸ. Ζῦπνησα ἀπὸ ἓνα ἀλαφρὸ σκούντημα τῆς γυναίκας μου.

— Ζῦπνα, εἶπε. Ἐὸ Σδὲν πεθαίνει τώρα.

Δὲν μπορούσα νὰ μείνω ἐκεῖ μέσα. Βγήκα ὄξω στὸν κήπο και μετὴ τὴν ἰδέα νὰ τοῦ δῶσω μιὰ τελευταία

χαρά—αυτού, που αγαπούσε πάντα τ'άνθη—έκοψα ένα μισανοιγμένο ρόδο, τὸ ὠραιότερο που μπορούσα νὰ βρῶ, γύρισα μέσα καὶ τὸ ἔβαλα στὸ μαξιλάρι τοῦ παιδιοῦ μου, κοντὰ στὸ μάτι που μπορούσε ν' ἔβλεπε ἀκόμα. Ἄνικανος νὰ τὸ ὑποφέρω περισσότερο, βγήκα πάλι ὄξω στὴ βεράντα. Ἀπακεί ἄκουσα πὼς μπήκε μέσα ὁ Σδάντε καὶ κάθησε στὸ κρεβάτι. Μὰ δὲ γύρισα νὰ δῶ. Πήγαίνα μόνο πέρα δῶθε κι ἄκουγα τὴν κρατητὴ, φοδερὴ ἀναπνοή, που φαίνότανε σὰ νὰ ἔδωαινε ἀπὸ μὲγáλον καὶ μοῦ ἔξοχιζε τὴν ψυχὴ. Τότε ἄκουσα μιὰ κραυγὴ τῆς γυναίκας μου κ' ἔστριψα ἐκεῖθε.

Ὁ Σδὲν εἶχε ἀνοίξει τὸ μάτι κ' εἶδε τὸ ρόδο. Κι ἄπλωσε τὸ χέρι πρὸς τὸ ἄνθος, τὸ πήρε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δῇ τὸ ρόδο γιὰ τελευταία φορὰ, μὰ τὸ ἄφησε νὰ πέση πάλι στὸ μαξιλάρι.

Ἄξαφνα κλονίστηκε ὅλο τὸ μικρὸ του σῶμα ἀπὸ φοδερὸς, συκρατητοῦς σπασμούς. Ἄρχιζανε ἀπὸ τὸ κεφάλι, που εἶχε γυρίσει πλάγια, καὶ φαίνόντανε πὼς κλαδώνανε σὰ μέλη, που εἶχανε γίνει ἀλύγιστα καὶ καὶ γαλανωπά. Τότε ἔγειρε ἡ γυναίκα μου τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ βλέπη πιὰ. Ὅταν ὁμως πάψανε οἱ σπασμοί, ἔκλαιγε σιγὰ καὶ μοῦ ἄπλωσε πάλι τὸ χέρι τῆς ἀπάνω ἀπὸ τὸ μικρὸ κρεβάτι.

Ἔτσι καθόμαστε κεῖ μέσα ὅσο που ἔπαψε ἡ ἀναπνοή... ἔξικηθε... ἔγινε πιὸ κρατητὴ, δυνάμωσε... κ' ἔπαυε. Τότε ἤτυχάσανε ὅλα. Βασίλεψε ἡ σιγὴ τοῦ θανάτου. Σκυμένοι καὶ κλαίοντας ἀκολουθήσαμε τὸ πτεροῦσιμα τῆς ψυχῆς, που ἔφευγε.

Τοῦ κρατούσαμε κ' οἱ δύο τὰ χέρια καὶ μεμῆς τ' ἄφησαμε νὰ πέσουν παγωμένα ἀπάνω στὸ σκέπασμα.

Ἐπειτα βγήκε ἡ γυναίκα μου ἀπὸ τὴν κάμαρα καὶ πήγε νὰ ἴσουχάση. Ἐγὼ ὁμως κάθησα ἐκεῖ κ' αἰστανόμουν με τρέμο πὼς ὅλα εἶχανε σιγάσει.

Τὸ ἀπόγεμα ἔφτασε ὁ Οὐλοφ, καὶ μαζί με τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα ἦρθε ἀπὸ τὸ πρῶτο ταξίδι τοῦ στὸν κόσμο κοντὰ στὸ κρεβάτι, ὅπου εἶτανε ξαπλωμένος νεκρὸς ὁ μικρὸς ἀδερφός. Ἐκλάψε κεῖ ἀντρικὰ κ' ἤσυχ κ' ἄμα γύρισε στὴν τραπέζακι τοῦ ἔδειξε ὁ Σδάντε τὸ δάχτυλό του.

Ἐἶχε ἓνα βραθὺ σημάδι κι ὁ Σδάντε τοῦ περιγράφει πὼς ὁ μικρὸς ἀδερφός εἶχε μπήξει ἐκεῖ τὸ νύχι του, πρὶν ξεψυχήσει. Τὸ σημάδι αὐτὸ ἔμεινε πολλὲς μέρες καὶ τοῦ φάνηκε κακὰ σὰ χάθηκε.

20

Μιὰ μικρὴ κίτρινη κάσα εἶναι στὴ μέση τῆς κάμαρας στὴν ἴδια θέση, ὅπου πρωτύτερα εἶταν ἓνα κρεβάτι μ' ἓνα ζωντανὸ παιδί. Τώρα ἡ κάμαρα εἶναι στολισμένη με ρόδα. Δὲ φαίνεται σχεδὸν ἄλλο τίποτε ἀπὸ ρόδα κι ἀπὸ τὴν πόρτα μπαίνει: μιὰ γυναίκα μόνη.

Κραταί σὰ χέρια ἓνα παιδί καὶ τὸ παιδί εἶναι νεκρό. Δὲ θέλει νὰ γίση ἄλλος κανεὶς τὸ ἀγαπημένο τῆς καὶ με τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια, που δὲν τρέμουν, τὸ το-

ποθετῆ στὴν κάσα. Τοῦ βάζει στὴν ἀγκαλιὰ ἓνα μικρὸ ξύλινο μαλλιαρὸ σκυλάκι, που αγαπούσε νὰ κοιμάται μαζί του ὅταν εἶτανε γερὸ καὶ κανεὶς δὲ στοχαζότανε τὸ θάνατο. Εἶναι ὁ Φλόκι, που θέλει νὰ συνδέψη τὸν ἀφέντη του. Εἶναι ἡσυχος σύντροφος στὸν ὕπνο καὶ δὲν ἐνοχλεῖ κανέναν. Ἐπειτα κοιτάζει: ἂν τὸ ἀγόρι τῆς εἶναι ξαπλωμένο καλὰ καὶ τοῦ βιάζει τὸ κρεβάτι, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τῆς ραγιστῇ ἡ καρδιά, καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ παγωμένα χεῖλη.

Ἐπειτα φεύγει καὶ γὼ στέχω μόνος με τὸ σκέπασμα, που, ὅπως τῆς ἔταξα, πρέπει νὰ τὸ καρφώσω μόνος. Βιδῶνω, βιδῶνω κι ὁ κρότος τῆς σμίλης ἀπάνω στὶς βίδες που τρυποῦν τὸ ξύλο, ἀρεῖ διαπεραστικά καὶ μοῦ φαίνεται σὰ νὰ ἔτριξα ὁ ἴδιος ἐγὼ τὰ δόντια ἀπὸ τὸν πόνο.

Ὅταν ὁμως τελειῶνω, δὲν αἰστανόμυ: πόνο πιὰ. Εἶναι σὰ νὰ μοῦ εἶχε νεκρώσει ἡ ἀγωνία τοῦ τελευταίου καιροῦ κάθε ἱκανότητα νὰ αἰστανόμυ, ὅπου κι ἂν κοιτάζω τὸ βλέμμα μου ἀπαντᾷ παντοῦ μόνον ἄνθη.

Βγαίνω ὄξω στὴ βεράντα κ' ἡ μυρουδιά, που χύνει τὸ ἀγιόκλημα, με χτυπᾷ ἀπὸ τὸ σιστάδι στὸ πρόσωπο, ἡ ἴδια μυρουδιά που εἶτανε σκορπισμένη γύρω μου τὴν ὥρα που αἰστανόμουν νὰ με σφίγγουνε τὰ δάχτυλα τοῦ παιδιοῦ μου μ' ὅλη τὴ δύναμη τοῦ θανάτου. Ὅλα σέησανε μέσα μου, ὅλα περᾶσανε. Συλλογίζομαι: κείνη που μόλις βγήκε ἀποδῶ κι ὅλα ὅσα μέλλουνε νὰ γίνουν. Αἰστανόμυ πὼς δὲ θὰ λάβω ποτὲ καιρὸ νὰ θρηνησῶ ὅπως ἤθελα τὸ μικρὸ ἀγόρι μου με τ'ἀγγελικὰ μάτια κι ὀλομόναχος γονατίζω ἐμπρὸς στὴν κάσα του, ἐγὼ, που δὲ γνωρίζω μπροστὰ σὲ ποιόνε γονατίζω καὶ σὲ ποιόνε προσεύχομαι.

21

Μὰ ὄξω στὸ νεκροταφεῖο εἶναι ἓνα μικρὸ μνήμα. Εἶναι καμωμένο σὰν κήπος με φράχτη ἀπὸ ποξάρι, με μιὰ τριανταφυλλιά καὶ μιὰ ραχοῦλα νωποχλοισμένη καὶ σκεπασμένη, με πυκνοὺς πυκνοὺς πανσέδες στὴν κορφὴ. Εἶναι διαφορετικὸ ἀπ' ὅλα τ'ἄλλα μνήματα κι ἀπάνωθὲ του πρασινίζει μιὰ φλαμουριὰ ἐρημική.

Ἀπάνω στὴ ραχοῦλα εἶναι μιὰ πέτρα καὶ στὴν πέτρα εἶναι γραμμένα τὰ λόγια: Ὁ μικρὸς μας Σδὲν.

Ἐκεῖ κοιμάται ἡ εὐτυχία μας, που μιὰ φορὰ εἶτανε μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν εὐτυχία ἄλλων. Ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα εἶναι σκλαδωμένη ἡ ψυχὴ τῆς γυναίκας μου, δεμένη με μαγικά δεσμὰ καὶ καμμιὰ ἀγάπη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ξαναφέρῃ πάλι ἀπάνω στὴ γῆ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ἐχομε αἰώνια μόνο τὸ χαμένο

Ἐργει Ἰπεν

1

Τίποτε ἀπ' ὅσα περίμενα καὶ φοβόμουν δὲν ἀργησε νὰρθῇ. Ἡ μόνη διαφορά εἶτανε πὼς ἐνθὴ ἡ δυστυχία

μεγάλωνε πάντα, ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ τὴν πιστεῦω, ἀν καὶ τὴν προαιστανόμουν καὶ γινώριζα πὼς θάρθῃ. Γιατὶ εἰμὲς οἱ ἄνθρωποι τὸ γινώριζουμε πὼς θάρθῃ ὁ πόνος. Μόνο μὲ ποιὰ μορφὴ θάρθῃ δὲν τὸ γινώριζουμε ποτέ.

Τὸ πρῶτο ποῦ αἰστάνθηκα κ' ἐνόησα μὲ τρόπο ἀνέκφραστο, ὅταν περάσανε τουλάχιστο τὸςες μέρες, ὅστε νὰ μπορέσω νὰ συνέρθω καὶ νὰ σκεφτῶ ὅσα γίνανε, εἴτανε πὼς ἡ γυναίκα μου δὲν εἶχε μιλήσει ποτέ τόσο μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ της, ὅσο τὴν ὥρα ποῦ ἀθήσε μπρὸς μου στὴν κάμαρά μου καὶ μοῦ εἶπε πὼς εἶχε γεννηθεῖ γιὰ κακὸ καὶ πὼς τώρα, ποῦ χάθηκε ὁ Σθέν, ζεῖ μόνο γιὰ νὰ πεθάνῃ. Πάντα ξαναέλεγα τὰ λόγια της, πάντα τὰκουγα νάντηχουνε σταυτιά μου κι ὅσο περισσότερο τὰ συλλογιζόμουν, τόσο περισσότερο βεβαιωνόμουν πὼς πάλευε ἀναμεταξὺ τοῦ πόθου νὰ πεθάνῃ καὶ τῆς ἀγάπης της σὲ μὲ καὶ τὰ παιδιὰ, ποῦ τῆς πρόσταζε νὰ ζήσῃ. Ὡστόσο ἐκεῖνα ποῦ μοῦ εἶπε γιὰ τὴν ἀγάπη της σὲ μᾶς ἀρχίσανε λίγο λίγο νὰ διώχουνε μέσα στὴ σκέψη μου ὅλα τὰλλα; ποῦ μαρτυροῦσαν τὸν πόθο νὰ πεθάνῃ, ἕναν πόθο ποῦ τῆς εἶχε καταστήσει σχεδὸν ἀπόφαση. Τὴν ἔδλεπα νὰ γωνιζέται μεταξὺ ἐκείνου, ποῦ αἰστανότανε γιὰ μᾶς τοὺς τρεῖς, ποῦ ζούσαμε ἀκόμα, καὶ τοῦ θολοῦ πόθου, ποῦ τὴν ἔσερνε σὲ κείνον ποῦ χάθηκε. Εἴμαστε ὅλοι ἕνα σύνολο γι' αὐτὴν καὶ ἀπὸ αὐτοῦ πῆγαζε ὁ πόνος της; αἰστανότανε πὼς δὲ θὰ μπορούσε νὰ φιλιώσῃ ποτὲ τίς ἀντίμαχες δυνάμεις, ποῦ παλεύανε γιὰ τὴν ψυχὴ της.

Τὰ ἔδλεπα ὅλα αὐτά. Τὰ ἔδλεπα ὅλον τὸν καιρὸ ποῦ βάσταζε ἕνα ταξίδι, ποῦ σχεδὸν τὴ βίασα νὰ κάμουμε, γιὰ νὰ τὴ φέρω ἔξω στὸν ἥλιο καὶ στὴ θάλασσα καὶ νὰ τῆς δώσω νέες ἐντύψεις ἀπὸ τὴ ζωὴ. Δὲ θὰ λησμονήσω ποτὲ αὐτὸ τὸ ταξίδι. Δὲ θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἀπελπισία, ποῦ μὲ κυρίεψε, ὅταν κάθε βδομάδα ποῦ περνοῦσε παρατηροῦσα ὀλοένα καθρότερα πὼς ὅλα ὅσα ἔδλεπε γλυστρουσαν ἔμπρὸς της, σὰ νὰ μὴν εἴτανε πραγματικά γι' αὐτὴ. Μοῦ ἔκρυβε πολλὰ, μοῦ ἔκρυβε ἀκόμα καὶ τὰ δάκρυά της κ' ἐνόησα πὼς τὸ ἔκανε γιὰτὶ εἶδε πὼς ζούσα μόνο μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναφέρω στὴ ζωὴ κ' ἤθελε νὰ κρατήσω ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο τὴν ἐλπίδα αὐτὴ. Τὸ ἐνόησα αὐτὸ ἕνα βράδι, ποῦ καθόμαστε σὲ μιὰ βεράντα καὶ κοιτάζαμε τὰ νορθηγικὰ φιάρα καὶ τὸ βραχόδουνα. Ἡ Ἑλισσα τὰ κοιτάζε ὅλα πολλὴ ὄρα, ἔπειτα ἔκλεισε τὰ μάτια ἔμπρὸς στὴν ἀγαπημένη της εἰκόνα καὶ μοῦ εἶπε :

— Γιώργο, γιὰτὶ μὲ φέρνεις νὰ δῶ ὅλα αὐτά ;

Ἐπειτα ἄρχισε νὰ κλαίῃ σιγά, μὰ προσπάθησε πάλι νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα καὶ γύρισε καὶ μὲ κοίταξε.

— Γιατὶ κάνεις τόσα πολλὰ γιὰ μὲ ; Γιατὶ εἶσαι τόσο καλὸς μαζί μου ; Καλύτερα θὰ εἴτανε νὰ μ' ἄφινες νὰ τραβήξω τὸ δικό μου δρόμο.

Αἰστάνθηκα πὼς εἶχα μπρὸς μου ἕναν πόνου, ποῦ

δὲν μπορούσε νὰ μετρηθῇ ἢ νὰ ζυγισθῇ. Αἰστάνθηκα μετάνοια γιὰτὶ ἤθελα νὰ τὴ βγάλω ἔξω ἀπὸ τὸν πόνου καὶ γιὰτὶ τὴν ἄφησα νὰ τὸ παρατηρήσῃ. Καὶ τὴ σιγμὴ αὐτὴ μοῦ φάνηκε μικρὸ κι ἀνάξιο νὰ δοκιμάσω νὰ ὀδηγήσω ἢ νὰ ἐπηρρεάσω τὴ θλίψη της. Τὴν ἔσυρα μόνο κοντά μου κ' εἶπα :

— Κλάψε κοντά μου ! Κλάψε ὅσο θέλῃς ! Μὴ βιάζῃς τὸν ἑαυτὸ σου ! Νομίζεις πὼς καὶ γὼ δὲ λυποῦμαι ὅσο καὶ σὺ ;

Τὰ δάκρυα τῆς πλημμυρίσανε τὰ μάτια κι ὅμως τὸ πρόσωπό της, ποῦ εἴτανε γυρισμένο σὲ μένα, ἔλαμπε τόσο ἀπὸ χαρὰ, σὰ νὰ τῆς ἦρθε ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία.

— Ἀλήθεια ; εἶπε.

Μὲ συγκίνησε τόσο τὸ πὼς ἡ γυναίκα μου πίστευε πὼς εἶχα λησμονήσει ἢ εἶμουν στὸ δρόμο νὰ λησμονήσω, ὅστε ὁ πόνος μου ἔσπασε καὶ δὲν ἄκουγα καὶ δὲν ἔδλεπα ἄλλο τίποτε παρὰ ἐκεῖνο ποῦ αἰστανόμουν ὁ ἴδιος καὶ κείνο ποῦ μὲ βασάνιζε. Τῆς διηγήθηκα πόσο ἄχαρο μοῦ φαίνεται τώρα τὸ σπίτι μας, ἀπὸ τότε ποῦ ἔλειψε ὁ Σθέν. Τῆς εἶπα τί φόβου εἶχα νὰ ξαναγυρίσω ἐκεῖ καὶ νὰρχίσω τὴν καθημερινὴν ἐργασία τώρα ποῦ ἤξερα πὼς ἡ κρυστάλλινη φωνὴ του δὲ θὰ μὲ προσδεχότανε καὶ δὲ θὰ κρυβότανε ὁ μικρὸς νὰ μὲ περιμένῃ νὰ γυρίσω. Ὅλα αὐτὰ τῆς τὰ εἶπα κ' αἰστάνθηκα πόσο ἡσυχότερη ἔγινε κεί ποῦ ἀκκουμποῦσε στὸ στήθος μου. Εἶμουν εὐτυχισμένος μὲ τὴ συναίσθηση, πὼς μπορούσαμε ἀκόμα νὰ αἰστανόμαστε ἀπαράλλαχτα κ' οἱ δύο. Μὰ ἐνοιωσα κιόλας πὼς ὁ φόβος ποῦ εἶχε, πὼς δὲ μοιράζομαι τὸν πόνου της ὅσο ἤθελε, ἐρχότανε ἀπὸ τὴν ἰδέα ποῦ εἶχε πὼς ὅλα ὅσα ἔκανα, ὅλα ὅσα στοχαζόμουν κ' ἔλεγα γινόντανε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὴν ξαναφέρω στὴ ζωὴ.

Αὐτὰ στοχαζόμουνα τώρα. Μὰ ἔπειτα ἀπὸ κείνο τὸ βράδι, καθὼς τὸ παρατήρησα καλὰ ὁ ἴδιος, ἄλλαξε ὁ τρόπος μου πρὸς τὴ γυναίκα μου. Ἐγὼ ὑπομονετικὸς καὶ δὲν περιμένα νὰ γυρίσῃ τόσο γλιγγόρα τοὺς στοχασμούς της ἀπὸ κείνον, ποῦ χάθηκε, σὲ μᾶς, ποῦ μᾶς εἶχε ἀκόμα. Ἐτσι μοῦ εἶδεινε περισσότερο ἐμπιστοσύνη κ' ἔγινε εὐκρινέστερη μαζί μου. Τὸ ταξίδι ὅμως γλυστρουσε σιμά μας, σὰ νὰ εἴτανε μόνο φανταστικὰ ὅλα ὅσα βλέπαμε. Ἀπαντήσαμε φίλους, μὰ καμιὰ συμπάθεια δὲν κατῶρθε νὰ γεννήσῃ στὴ γυναίκα μου ἄλλο αἶσθημα, παρὰ μόνο εὐγνωμοσύνη οἱ ἄνθρωποι γλυστρουσανε κοντά μας, σὰ νὰ στεκόμαστε μέσα σὲ κάποια σύννεφα, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ τὰ περάσῃ κανεὶς.

Καὶ τὴν ἡσυχία, ποῦ εἴτανε δυνατό νὰ βροῦμε, τὴ βρήκαμε μόνο ἕνα βράδι, ποῦ μεταφερθήκαμε στὸ νέο σπίτι μας, στὴ Στοκχόλμη. Τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ τὴ σχεδιάσαμε ὅταν ἀκόμα δὲν ὑποφιαζόμαστε πὼς μπορούσε νὰ συμβῇ ἔτι μᾶς συνέβηκε τώρα, καὶ πατήσαμε τὸ καινούριο σπίτι μας μ' ἕνα αἶσθημα φόβου γιὰ τὸ χειμῶνα, ποῦ ἔφτανε.

(Ἀκολουθεῖ)